

УДК 339.92

Шлапак А.В.*кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародного обліку і аудиту
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана*

КОРПОРАТИВНІ СТРАТЕГІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Стаття присвячена збільшенню науково-дослідних бюджетів американських корпорацій, через систему пільг США для інноваційного бізнесу, у тому числі податкових, заходів антимонопольного регулювання. Основний обсяг науково-технічних досліджень концентрується у лабораторіях і наукових центрах корпоративних структур Сполучених Штатів Америки, які володіють колосальними за вартісними обсягами науково-дослідними бюджетами. Результати досліджень і розробок високотехнологічних компаній можуть реалізуватись і в інших секторах економіки для створення якісно нових видів товарів і послуг, підвищення продуктивності праці і розширення експансії на нові ринкові сегменти.

Ключові слова: інновації, американські корпорації, податкові пільги, дослідження і розробки.

Шлапак А.В. КОРПОРАТИВНЫЕ СТРАТЕГИИ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ

Статья посвящена увеличению научно-исследовательских бюджетов американских корпораций, через систему льгот США для инновационного бизнеса, в том числе налоговых, мероприятий антимонопольного регулирования. Основной объем научно-технических исследований концентрируется в лабораториях и научных центрах корпоративных структур Соединенных Штатов Америки, которые обладают колоссальными по стоимостным объемам научно-исследовательскими бюджетами. Результаты исследований и разработок высокотехнологичных компаний могут реализоваться и в других секторах экономики для создания качественно новых видов товаров и услуг, повышение производительности труда и расширения экспансии на новые рыночные сегменты.

Ключевые слова: инновации, американские корпорации, налоговые льготы, исследования и разработки.

Shlapak A.V. CORPORATE INNOVATION DEVELOPMENT STRATEGIES

The article is devoted to the increase of research budgets of American corporations, through the system of US incentives for innovation business, including tax, anti-monopoly regulation measures. The bulk of scientific and technological research is concentrated in the laboratories and research centers of the corporate structures of the United States of America, which have enormous amounts of scientific research budgets. The results of research and development of high-tech companies can be realized in other sectors of the economy to create qualitatively new types of goods and services, increase productivity and expand expansion into new market segments.

Keywords: innovations, US corporations, tax breaks, research and development.

Постановка проблеми. Сформована бізнес-культура Сполучених Штатів Америки базується на провідній ролі великих корпоративних структур у національному науково-технічному й інноваційному розвитку, забезпеченні національної технологічної безпеки і міжнародних конкурентних переваг держави. Великомасштабні і диверсифіковані витрати американських корпорацій на дослідження і розробки є запорукою досягнення ними високих показників фінансово-господарської діяльності і як результат – високої конкурентоспроможності на ключових сегментах глобального ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато робіт вітчизняних та зарубіжних дослідників присвячено аналізу інноваційного розвитку, зокрема: С. Брахман, Р. Пітс, Х. Хопкінс, К. Буз, Л. Алєн, В. Гамільтон, Д. Лук'яненко, А. Поручник, Я. Столярчук та ін.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз стратегій американських корпоративних структур, які справили вагомий вплив на масштаби та динаміку досліджень і розробок.

Виклад основного матеріалу дослідження. Історично сформована бізнес-культура Сполучених Штатів Америки базується на провідній ролі комерційних компаній, насамперед, великих корпоративних структур, у національному науково-технічному й інноваційному розвитку, забезпеченні національної технологічної безпеки і міжнародних конкурентних переваг держави. Будучи безумовними світовими лідерами щодо вартісних обсягів інвестування у ДіР та результативності освоєння фінансових коштів на їх проведення; концентруючись у своїй інноваційній діяльності на масовому впровадженні у вироб-

ництво піонерних технологій та їх комерціалізації, американські корпоративні бізнес-структури перетворились в останні десятиліття на головний рушій глобального науково-технічного й інноваційного прогресу та міждержавного трансферу наукомістких технологій.

За період 1953-2017 рр. частка інноваційних витрат корпоративного сектору США коливались у річному обчисленні від мінімальних 66% до максимальних 74% загального вартісного обсягу фінансових витрат на дослідження і розробки [1]. Зокрема, за даними Національної наукової фундації, у період 1953-2014 рр. загальні вартісні обсяги щорічних витрат американського бізнес-сектору на дослідження і розробки у поточних цінах зросли з 2,2 до 340,7 млрд дол. США. При цьому на кінець періоду частка компаній у загальному вартісному обсязі витрат на ДіР становила 82,1% за відповідної частки федеральних інституцій – 9,1%, вітчизняних компаній – 4,2%, іноземних компаній – 4,3%, інших організацій – 0,3% [2].

Як показують дані рис. 1, у практично до 1987 р. вартісні обсяги інвестицій у дослідження і розробки американських комерційних компаній і решти інвесторів зростали відносно однаковими темпами, однак з 1988 р. ситуація докорінно змінюється і корпоративне фінансування ДіР зростає випереджальними, порівняно з капіталовкладеннями усіх інших інвесторів, темпами. Даний тренд «переломився» тільки у кризові 2002 р. і 2009 р., що підтверджує схильність бізнесу до ДіР виключно у сприятливих економічних умовах та за всебічної підтримки з боку держави).

Головними причинами «вибухоподібного» нарощування науково-дослідних бюджетів американ-

ських корпорацій стало запровадження у США цілої системи пільг для інноваційного бізнесу, у тому числі податкових, заходів антимонопольного регулювання у частині усунення обмежень на спільну діяльність у сфері досліджень і розробок, яка раніше кваліфікувалась як монопольна змова. При цьому якщо у 1950-1970-х роках американський бізнес-сектор спрямовував основний фінансовий потік у наукові розробки, то з кінця 1980-х років під впливом поглиблення коопераційних зв'язків між суб'єктами інноваційного прогресу потужного імпульсу розвитку отримують дослідження цільового характеру, причому у найбільш інноваційно містких секторах американської економіки – зв'язку, фармацевтиці, електроніці, хімії.

Репрезентативним, з погляду оцінки внеску американського бізнесу у національний науково-технічний прогрес, є й рівень освоєння ним загальних витрат на ДіР. Так, у період 1953-2013 рр. загальний вартісний обсяг освоєних бізнесом коштів на дослідження і розробки зріс з 3,6 до 264,9 млрд. На кінець періоду друге місце за обсягом освоєних коштів посідають університети і коледжі – 14,2%, далі йдуть федеральний уряд – 10,9%, безприбуткові організації – 4,1%, уряди штатів і місцевих органів влади – 0,1% відповідно [4].

Таким чином, основний обсяг науково-технічних досліджень концентрується нині у лабораторіях і наукових центрах корпоративних структур Сполучених Штатів Америки, які володіють воістину колосальними за вартісними обсягами науково-дослідними бюджетами, що нерідко перевищують навіть витрати багатьох країн світу на дослідження і розробки. Саме американські компанії демонструють нині найвищі значення показника інтенсивності ДіР (який розраховується як відношення фірмових витрат на дослідження і розробки до вартісного обсягу продажів), що свідчить про їх значні переваги над конкурентами в силу виведення на ринок інноваційно-містких та вдосконалених нових продуктів, у яких закладена висока додана вартість, згенерована високими інноваційними витратами. Так, інтенсивність ДіР становила у компанії Alphabet 15,1%,

Intel – 21,5%, Pfizer – 14,7%, Merck US – 17,2%, Oracle – 16,3%, Facebook – 21,4%, Qualcomm – 21,9%, Celgene – 39,8%, Eli Lilly – 20,8%, Bristol-Myers Squibb – 24,9%, Abbvie – 16,1%.

Підтвердженням великомасштабної акумуляції американськими компаніями національних досліджень і розробок, тісно пов'язаної з концентрацією виробництва і централізацією капіталу, свідчить і той факт, що на них припадає нині лева частка сукупних витрат на ДіР за групою 2,5 тис. світових корпорацій з найбільшими інноваційними витратами. У цій країні на 100 найбільших корпорацій припадає майже 90% ДіР, а близько 40% загального вартісного обсягу приватного фінансування досліджень і розробок освоюють лише 15 найвпливовіших американських ТНК.

Подібна структура інноваційних витрат американського корпоративного сектору відбиває по суті головні стратегічні пріоритети монополізації ним високотехнологічного сегменту глобального ринку з орієнтацією фірмових стратегій на закріплення панування компаній у найбільш інноваційно містких галузях і секторах глобальної економіки, здатних генерувати найбільші вартісні обсяги доданої вартості, забезпечувати більш раціональне використання ресурсів та більш високу оплату праці персоналу. Крім того, результати ДіР високотехнологічних компаній можуть бути масово реалізовані і в інших секторах економіки для створення якісно нових видів товарів і послуг, підвищення продуктивності праці і розширення експансії на нові ринкові сегменти.

Так, згідно рейтингу Топ-100 компаній – глобальних інноваторів дослідницької агенції Clarivate Analytics за результатами 2016 р., у першу десятку увійшли сім американських корпорацій: 3M Company (хімічна і косметична промисловість) – 1 місце; Abbott Laboratories (фармацевтика) – 2 місце; Advantech Micro Devices (комп'ютерне обладнання й електроніка) – 3 місце; Air Product (хімічна і косметична промисловість) – 4 місце, Amazon (програмне забезпечення) – 7 місце, Analog Devices (комп'ютерне обладнання й електроніка) – 8 місце, Apple (телеко-

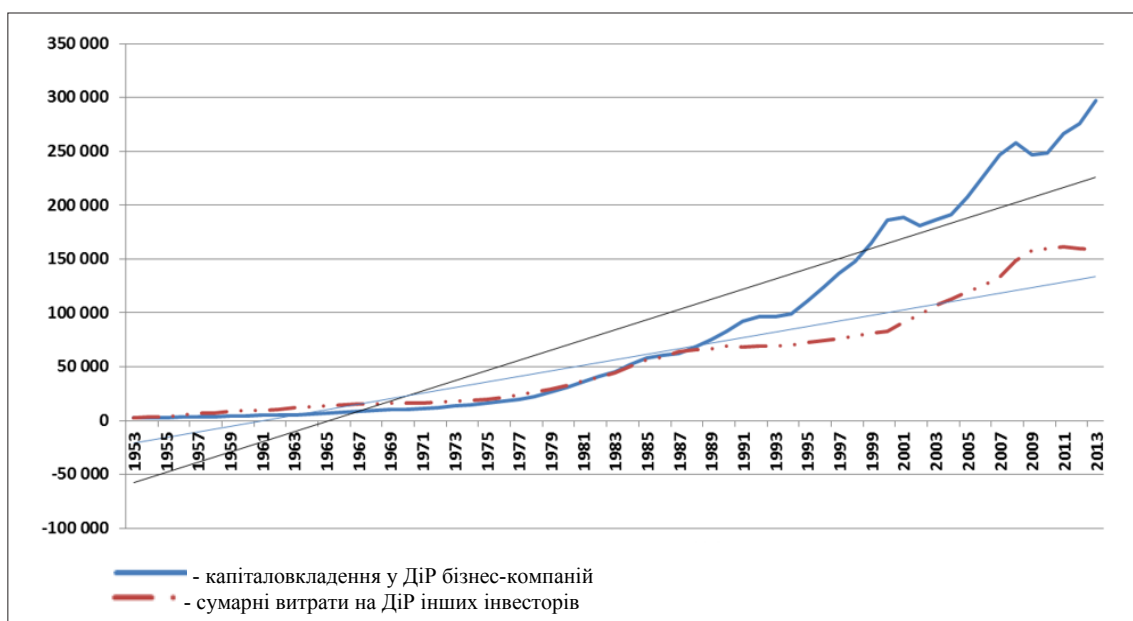

Рис. 1. Динаміка капіталовкладень різних інвесторів у ДіР та їх тренди у США у період 1953-2013 рр., млн дол. США [3]

мунікації) – 9 місце [5]. Це свідчить про вагомий роль американського корпоративного бізнесу у глобальній моделі міжнародного поділу праці та міжнародному науково-технологічному обміні, насамперед, з погляду реалізації ним стратегій трансформаційного лідерства з формуванням основних мегатрендів світового інноваційного прогресу.

Великомасштабні і диверсифіковані витрати американських корпорацій на дослідження і розробки є запорукою досягнення ними високих показників фінансово-господарської діяльності і як результат – високої конкурентоспроможності на ключових сегментах глобального ринку. Достатньо сказати, що чистий продаж 822 американських компаній (на яких зайнято 11,1 млн працівників) зі списку 2,5 тис світових корпоративних структур з найбільшими витратами на ДіР досягнув у 2016 р. майже 4,7 трлн євро; інтенсивність ДіР – 6,2%; операційний прибуток – 592,9 млрд євро; рентабельність операцій – 12,7%; сукупні капітальні витрати на купівлю і модернізацію фізичних активів – 285 млрд, а їх інтенсивність – 6,1%. На корпоративний сектор у США припадає нині майже 85% загальної кількості виданих у цій державі патентів; він контролює понад двох третин потоків науково-технічних знань, втілених у ліцензіях на нову техніку, технологіях і ноу-хау. Загальна ж кількість патентних сімей, якими володіють нині американські корпорації, становить близько 75 тис, з яких майже 40% репрезентують ІКТ-технології. Тільки у сфері розробок квантових комп'ютерів корпоративний сектор США володіє нині біля 800 патентними сім'ями, тоді як Японія – близько 230, Китай – 190, Великобританія – 50, Респ. Корея – 40, а Австрія – 30 [6].

Підвищена увага американських ТНК питанням патентування своїх винаходів впливає з самої логіки їх корпоративних інноваційних політик, спрямованих на нарощування свого конкурентоспроможного впливу на високотехнологічний сегмент глобального ринку. Так, до першої десятки світових компаній з найбільшими патентними портфелями належать нині три американські корпорації – Qualcomm – 2466 поданих заявок на отримання патентів за про-

цедурою РСТ у 2016 р., Hewlett-Packard Development Company – 1742 та Intel Corporation – 1692 відповідно [7]. Це засвідчує головну рису фінансування американським корпоративним сектором ДіР, а саме майже повна трансформація корпоративних досліджень і розробок у патенти – об'єкти інтелектуальної власності, здатні генерувати ліцензійні доходи. Більше того, нові ідеї, знання та інноваційні технології, що продукуються американським корпоративним сектором, згодом трансформуються іншими суспільними підсистемами у нові товари і послуги, форми і методи виробництва, а отже – у кінцевому підсумку призводить до динамізації макроекономічного зростання і підвищення матеріального добробуту американських громадян.

Як свідчить світовий досвід, багато видів піонерних інноваційно-містких товарів, які заклали фундамент якісно нових галузей і секторів глобальної економіки, були пов'язані з науково-технічною діяльністю тієї чи іншої великої американської корпорації: виробництво автомобілів – з компанією “Ford”, нейлону – з “DuPont”, напівпровідників – з “Bell”, комп'ютерів – з “IBM”, програмного забезпечення – з “Microsoft”, процесорів – з “Intel” тощо. І дотепер, як показують дані табл. 1, у Топ-3 компаній – світових лідерів за усіма піонерними галузями глобальної економіки стабільно присутні американські корпорації, а за деякими напрямками (ІКТ-виробництво, ІКТ-послуги, аерокосмічна та оборонна промисловість, хімічна промисловість) – вони мають беззаперечний позаконкурентний статус, посідаючи дві, а то й три позиції.

Висновки з проведеного дослідження. Основний обсяг науково-технічних досліджень концентрується нині у лабораторіях і наукових центрах ТНК Сполучених Штатів Америки, які володіють воістину колосальними за вартісними обсягами науководослідними бюджетами, що нерідко перевищують навіть витрати багатьох країн світу на дослідження і розробки. Їх секторальна структура відбиває по суті головні стратегічні пріоритети монополізації американськими корпораціями високотехнологічного сегменту глобального ринку з орієнтацією фірмових

Таблиця 1

Топ-3 компанії – глобальних лідери за вартісними обсягами витрат на ДіР за окремими індустріальними секторами у 2017 р. [8]

Індустрії сфери охорони здоров'я		Виробництво автомобілів і транспортних засобів	
Компанія	Країна	Компанія	Країна
Johnson & Johnson	США	General Motors	США
Roche	Швейцарія	Volkswagen	Німеччина
Novartis	Швейцарія	Daimler	Німеччина
ІКТ - послуги		ІКТ - виробництво	
Компанія	Країна	Компанія	Країна
Alphabet	США	Intel	США
Microsoft	США	Samsung	Респ. Корея
Oracle	США	Huawei	Китай
Аерокосмічна та оборонна промисловість		Загальна промисловість	
Компанія	Країна	Компанія	Країна
Boeing	США	General Electric	США
United Technologies	США	Honeywell	США
Airbus	Нідерланди	Toshiba	Японія
Хімічна промисловість		Інші сектори	
Компанія	Країна	Компанія	Країна
DuPont	США	Panasonic	Японія
Dow Chemical	США	Sony	Японія
BASF	Німеччина	LG Electronics	Респ. Корея

стратегій на закріплення панування компаній у найбільш інноваційно містких галузях і секторах глобальної економіки, здатних генерувати найбільші вартісні обсяги доданої вартості, забезпечувати більш раціональне використання ресурсів та більш високу оплату праці персоналу. Результати ДіР високотехнологічних компаній можуть бути масово реалізовані і в інших секторах економіки для створення якісно нових видів товарів і послуг, підвищення продуктивності праці і розширення експансії на нові ринкові сегменти.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Судакова Н. А. Современные тенденции развития корпоративных НИОКР в США. Россия и Америка в XXI веке. 2017. № 2. URL: <http://www.rusus.ru/?act=read&id=577>
2. Science & Engineering Indicators 2016. National Science Foundation, 2016. P. 4-50.
3. Побудовано за даними: Science and Engineering Indicators 2016. National Science Foundation, 2016. Appendix Table 4-6.
4. Судакова Н. А. Современные тенденции развития корпоративных НИОКР в США. Россия и Америка в XXI веке. 2017. № 2. URL: <http://www.rusus.ru/?act=read&id=577>
5. 2016 Top 100 Global Innovators Report. – Clarivate Analytics, 2016. – P. 9.
6. Brachmann S. U.S. Leads World in Quantum Computing Patent Filings with IBM Leading the Charge / S. Brachmann // IPWatchdog, 4 December 2017. URL: <http://www.ipwatchdog.com/2017/12/04/u-s-leads-world-quantum-computing-patent-ibm/id=90304/>
7. IP Facts and Figures 2016. – WIPO. URL: <http://www.wipo.int/ipstats/en/charts/ipfactsandfigures2016.html>
8. The 2017 EU Industrial R&D Investment Scoreboard. – Publications Office of the European Union, 2017. P. 28.
9. Глобальное экономическое развитие: тенденции, асимметрии, регулирование : монография / [Д. Лукьяненко, В. Колесов, А. Колот, Я. Столярчук и др.] ; под науч. ред. профессоров Д. Лукьяненко, А. Поручника, В. Колесова. К.: КНЭУ, 2013. С. 199.